

KÜRESEL ENERJİ GÜVENLİĞİ BAĞLAMINDA ORTA ASYA ENERJİ KORİDORLARI: HÜRMÜZ BOĞAZI ALTERNATİFİ Mİ?

Nisan 2026 Sayı: 70

KÜRESEL ENERJİ GÜVENLİĞİ BAĞLAMINDA ORTA ASYA ENERJİ KORİDORLARI: HÜR MÜZ BOĞAZI ALTERNATİFİ Mİ?

Küresel enerji güvenliği konsepti özellikle 1973 Petrol Krizinden beri uluslararası ilişkilerin en önemli konularından biri olarak kabul edilmektedir. Bu bağlamda, Avrupa ülkeleri ve Amerika Birleşik Devletleri Yom Kippur savaşı sonrası büyük bir ambargo ile karşılaşmış ve bu durum, küresel ekonomide ciddi ve kalıcı etkiler yaratarak sistemik bir krize neden olmuştur. Uluslararası sistemdeki devletler her ne kadar bu tür krizlere karşı hazırlık yapmaya çalışsa da enerji arzının büyük ölçüde belirli coğrafi bölgelere bağımlı olması nedeniyle bu tür krizler zaman içerisinde tekrar etmektedir. Husilerin 2023 yılından itibaren Kızıldeniz’de sergilediği faaliyetler bu duruma örnek teşkil etmektedir.

Bu çerçevede, 28 Şubat’tan itibaren devam eden ABD/İsrail-İran savaşı da küresel enerji güvenliğini büyük bir tehlikeye sokmaktadır. Küresel petrol ticaretinin yaklaşık %20’sine ev sahipliği yapan Hürmüz Boğazı’nın, resmi olarak açık olmasına rağmen fiili olarak kapanması, küresel enerji arzı açısından ciddi sorunlar doğurmaktadır. Bu kapsamda, savaşın başladığı günden bu yana petrol fiyatlarındaki %50’ye varan artışlar, savaşın etkisinin tüm dünyaya yayılmasına sebebiyet vermiştir. Bu kapsamda, birçok ülke boğazın yeniden açılması için çeşitli önlemler almaya çalışsalar da savaşın yarattığı belirsizlik, uluslararası ilişkiler çevrelerinde Hürmüz Boğazı’na alternatif rotalara yönelik tartışmaları gündeme getirmiştir. Bu çerçevede, Orta Asya’nın sahip olduğu zengin enerji kaynakları ve enerji rotalarının, Hürmüz Boğazı ve Kızıldeniz gibi diğer enerji güzergâhlarına kıyasla siyasi açıdan daha istikrarlı bir yapıya sahip olması, söz konusu rotaların stratejik önemini önemli ölçüde artırmaktadır. Özellikle, kriz bağlamında en çok etkilenen Çin, Japonya ve Güney Kore gibi ülkeler, kısa dönemlik enerji arzlarını karşılamak amacıyla Orta Asya ülkeleriyle yakın ilişkiler içine girmeye başlamışlardır. Krizin yarattığı belirsizlik ve küresel enerji piyasaları üzerindeki etkileri dikkate alındığında, Orta Asya, küresel enerji arzının çeşitlendirilmesine katkı sağlayan stratejik bir tamamlayıcı bölge olarak değerlendirilebilir.

Bu çalışma, Neo-klasik enerji jeopolitiği yaklaşımını ve ilgili literatürde öne çıkan yaklaşımları dikkate alarak, küresel enerji güvenliği konseptini teorik bir çerçeveye oturtacak ve Orta Asya’nın enerji potansiyeli ile bölgesel enerji koridorlarını inceleyecektir. Son olarak, Hürmüz Boğazı krizi bağlamında Orta Asya devletleri üzerindeki enerji koridorlarının stratejik alternatif olma kapasitesi hakkında kritik bir analiz gerçekleştirecektir.

Küresel Enerji Güvenliği

Bu bölüm, Neo-klasik enerji jeopolitiği yaklaşımını ve Caroline Kuzemko vd. (2024)

tarafından ortaya konan ‘Rethinking Energy Geopolitics: Towards a Geopolitical Economy of Global Energy Transformation’ çalışmasındaki yaklaşımları dikkate alarak, küresel enerji güvenliği konseptini teorik bir çerçeveye oturtacaktır. Küresel enerji güvenliği konseptinin anlaşılması, Hürmüz Boğazı krizinin analiz edilmesi ve Orta Asya enerji koridorlarının stratejik öneminin kavranması açısından kritik bir önem taşımaktadır.

Neo-klasik enerji jeopolitiği yaklaşımı, enerji güvenliğini; enerji kaynaklarının coğrafi dağılımı, stratejik transit yollar ve devletler arası güç rekabeti üzerinden

açıklamaktadır. Yaklaşımına göre devletler, enerji kaynakları için sürekli rekabet halindedirler. Bu kapsamda, devletler, enerji koridorlarının ve enerji arzının güvenliğini sağlamak adına yumuşak ve sert güç araçlarını birlikte kullanmaktadır. Boru hatları üzerinden çeşitli anlaşmalar yapan devletler aynı zamanda askeri kuvvetlerini de bu amaçlar için kullanabilmektedir. Ayrıca, Neo-klasik enerji jeopolitiği, Hürmüz Boğazı gibi kritik enerji koridorlarına büyük bir önem vermektedir. Yaklaşım, ABD donanmasının bölgedeki varlığını, tanker rotalarının korunması stratejilerini ve Körfez güvenliği gibi konseptleri başarılı bir şekilde açıklayabilmektedir. Fakat, Kuzemko ve diğer yazarlar “Rethinking Energy Geopolitics: Towards a Geopolitical Economy of Global Energy Transformation” çalışmasında Neo-klasik enerji politikası yaklaşımını çeşitli nedenlerden dolayı eleştirmektedir.

Sözü geçen çalışmada yazarlar, enerji güvenliğinin sadece petrol ve doğal gazla bağlı olmadığını savunarak enerji güvenliğinin, dinamik bir dönüşüm süreci içinde olduğunu vurgulamaktadır. Bu nedenle, Hürmüz Boğazı'nın kapanması enerji güvenliği açısından ciddi bir risk oluşturmakla birlikte, aynı zamanda alternatif enerji kaynaklarının ve yeni enerji rotalarının önemini de artırmaktadır.

Kuzemko vd. (2024), enerji jeopolitiğinde artık sadece petrol ve doğal gazın değil, aynı zamanda kobalt, lityum, bakır ve nadir toprak elementleri gibi diğer kritik kaynakların da önemli olduğunu vurgulamaktadır. Orta Asya bu kapsamda değerlendirildiğinde, elektrikli araçlar, yenilenebilir enerji, ileri teknoloji ve savunma sanayi için kritik sayılan bu hammaddelerin yoğun rezervlerine ev

sahipliği yapmaktadır. Makale özelinde ele alındığında, Orta Asya, küresel enerji sistemlerindeki dönüşüm nedeniyle ortaya çıkan kaynak çeşitliliği potansiyeli sayesinde, küresel enerji güvenliği açısından önemli bir alternatif bölge olarak öne çıkmaktadır.

Sonuç olarak, Neo-Klasik enerji jeopolitiği teorisi ile Kuzemko vd. (2024) tarafından ortaya konan ‘Rethinking Energy Geopolitics: Towards a Geopolitical Economy of Global Energy Transformation’ çalışmasındaki fikirler birlikte ele alındığında, Orta Asya bölgesi, hem geleneksel petrol ve doğal gaz rezervleri ile enerji koridorlarına hem de kritik minerallere sahip olması sayesinde, küresel enerji arz güvenliği açısından Hürmüz Boğazı ve Kızıldeniz gibi enerji rotalarına genel anlamda bir alternatif oluşturmaktan ziyade, enerji arzının çeşitlendirilmesini sağlayan tamamlayıcı bir bölge olarak öne çıkmaktadır.

Orta Asya'nın Enerji Potansiyeli ve Bölgesel Enerji Koridorlarının Jeopolitiği

Bu bölümde, Orta Asya'nın enerji rezervleri ve mevcut enerji rotaları detaylı bir şekilde analiz edilecektir. Mevcut enerji rezervlerinin ve rotalarının önemini anlaması, Orta Asya'nın Hürmüz Boğazı gibi rotalara alternatif olma potansiyelinin kavranması açısından büyük bir önem taşımaktadır. Orta Asya'nın enerji rezervleri genel itibarıyla üç başlık altında incelenebilir: Hazar Denizi havzasındaki petrol ve doğal gaz rezervleri, Kazakistan'ın petrol üretimi, Türkmenistan'ın doğal gaz rezervleri.

Tarihi süreç içerisinde, Hazar Denizi bölgesi, dünyanın en eski petrol üretilen alanlarından biri olarak kabul edilmektedir.

Bu bağlamda, tarihi kayıtlara göre, Apsheron yarımadasında yüzlerce yıl öncesine dayanan ilkel petrol çıkarma faaliyetleri yapılmıştır. Geleneksel olarak petrol bölgesi olarak görülen Hazar Denizi son yıllarda doğal gaz üretiminde de önemli bir konuma yükselmiştir. U.S. Energy Information Administration (2026) verilerine göre, 2023 yılında Hazar Denizi'nin deniz alanlarında yaklaşık 7,93 milyar varil petrol ve 27,25 milyar fit³ doğal gaz rezervi bulunmaktadır. Bu rezervlerin dağılımına bakıldığında, petrol rezervlerinin %53'ü Kazakistan'a, %40'ı Azerbaycan'a ve %7'si Türkmenistan'a aittir. Doğal gaz rezervleri ise ağırlıklı olarak Azerbaycan'da yoğunlaşmış olup ülkedeki toplam rezervlerinin %84,6'sını oluşturmaktadır. Türkmenistan ve Kazakistan rezervlerden sırasıyla %8,2 ve %7,1 pay almaktadır. Üretim açısından ise Hazar Denizi deniz alanları, petrol üretimi günlük 1,05 milyon varil ve doğal gaz üretimi günlük 4,20 milyar fit³ seviyelerinde gerçekleşmektedir. Ülke bazında dağılıma bakıldığında, petrol üretiminin %62'si Azerbaycan'dan, %26'sı Kazakistan'dan ve %12'si Türkmenistan'dan sağlanırken, doğal gaz üretiminin %78,7'si Azerbaycan'dan, %13,1'i Türkmenistan'dan ve %8,2'si Kazakistan'dan gelmektedir. Bu veriler, Hazar Denizi'nin özellikle TDT ülkeleri içerisinde Azerbaycan için stratejik öneme sahip olduğunu ve bölgedeki deniz alanlarının hem petrol hem de doğal gaz üretiminde kritik bir rol oynadığını göstermektedir.

Orta Asya'nın lojistik merkezi sayılabilecek Kazakistan, önemli petrol rezervlerine sahiptir. 2025 verilerine göre ülke, 30 milyar varil petrol rezervine ev sahipliği yapmaktadır. Kazakistan'ın başlıca petrol üretimi yaptığı yerler; Tengiz, Kashagan ve Karachaganak petrol sahalarıdır. Bu petrol

sahalarının işleyişinin büyük bir kısmını, Shell, Chevron, Eni, Lukoil ve ExxonMobil gibi uluslararası firmalar yönetmektedir. Kazakistan'ın ispatlanmış doğal gaz rezervleri ise 1 Ocak 2025 itibarıyla toplam 85 trilyon fit³ (Tcf) olarak belirlenmiştir. Kazakistan, zengin gaz rezervlerine sahip olmasına rağmen, gazın yüksek kükürt içeriği, işleme sürecine ek maliyetler doğurmaktadır.

Türkmenistan ise Kazakistan'a kıyasla daha zengin ve kaliteli doğal gaz rezervlerine sahiptir. Türkmenistan'ın ispatlanmış doğal gaz rezervleri 1 Ocak 2025 itibarıyla toplam 400 trilyon fit³ olup, bu değer dünyada beşinci en yüksek doğal gaz rezerv miktarını temsil etmektedir. Türkmenistan çeşitli boru hatlarıyla doğal gazını Çin ve Avrupa pazarlarına ulaştırmaktadır. Aynı zamanda ülke önemli petrol kaynaklarına da sahiptir. 2025 verilerine göre ülkede 600 milyon varil petrol rezervi bulunmaktadır.

Görüldüğü üzere, Kazakistan ve Türkmenistan gibi Orta Asya ülkeleri, geleneksel enerji kaynakları açısından oldukça güçlü bir bölge olarak öne çıksa da kritik mineraller açısından da önemli bir bölge olarak kabul edilmektedir. Bu bağlamda, Kazakistan, İngiliz Jeoloji Araştırmalarının 2025 tarihli raporuna göre, 2023'te dünya uranyumunun yaklaşık yüzde 40'ını üretmiştir. Ayrıca ülke, zengin lityum kaynaklarına ve nadir toprak elementlerine ev sahipliği yapmaktadır. Özbekistan'da bu açıdan dünyanın en büyük beşinci uranyum üreticisi ülkesi olarak konumlanmaktadır. Lahey Araştırma Enstitüsü'nün 2025 yılındaki raporuna göre Taşkent, ülke genelinde 30'dan fazla mineral türüyle Orta Asya'nın bölgesel mineral merkezi olarak öne çıkmaktadır. Yapılan çeşitli araştırmalara göre Özbekistan'ın mineral kaynak potansiyelinin yaklaşık 5,7 trilyon dolar

seviyesinde olduğu tahmin edilmektedir. Türkmenistan'da genellikle zengin doğal gaz rezervleriyle öne çıksa da aynı zamanda zengin mineral yataklarına da ev sahipliği yapmaktadır. SFA Oxford Danışmanlık Şirketi'ne (2023) göre ülke, kimyasal üretim, ilaç sanayisi ve temiz enerji teknolojisinde kullanılan önemli miktarda kükürt, brom ve iyot rezervine ev sahipliği yapmaktadır.

Bu çerçevede, Orta Asya'nın zengin maden rezervleri -özellikle tungsten, nadir toprak elementleri, uranyum ve bakır gibi stratejik mineraller- Çin ve Amerika Birleşik Devletleri gibi küresel aktörlerin büyük ilgisini çekmektedir. Bu aktörler, C5+1 ve Kuşak Yol Girişimi gibi projeler ve platformlarla Orta Asya devletleriyle olan kurumsal ilişkilerini geliştirmektedir. Bu nedenle, Orta Asya'nın enerji koridorları bu kaynakların yabancı devletlere ulaştırılmasında oynadığı rol ile bölgenin enerji jeopolitiği açısından kritik bir önem taşımaktadır.

Azerbaycan'ın petrol ihracatının %83'ü Bakü-Tiflis-Ceyhan (BTC) boru hattı üzerinden gerçekleştirilmektedir. Azerbaycan her ne kadar kendi doğal gaz ve petrol ihracatını bu hat üzerinden gerçekleştirirse de ihracatın belirli bir kısmı Rusya üzerinden yapılmaktadır. BTC boru hattı sadece Azerbaycan için değil diğer Orta Asya devletleri için de kritik bir önem arz etmektedir. Kazakistan ve Türkmenistan gibi ülkelerde bu boru hattını kullanarak kaynaklarını Avrupa pazarlarına taşımaktadır.

U.S. Energy Information Administration (2026) verilerine göre, Kazakistan, petrol ihracatının %80'lik kısmını Hazar Boru Hattı Konsorsiyumu (CPC) üzerinden gerçekleştirmektedir. Bu sebeple, Rusya'ya

büyük derecede bağımlı olan Kazakistan, özellikle Rusya-Ukrayna savaşı sebebiyle Avrupa'ya gerçekleştirdiği petrol ihracatında büyük problemlerle karşılaşmaktadır. Ukrayna hükümeti, altyapı üzerine yapılan saldırıları reddetse de hat, insansız hava aracı saldırıları nedeniyle ciddi zarar görmektedir. Bu sebeple, yakın zamanlarda Kazakistan, petrol rotalarını çeşitlendirme yoluna giderek BTC boru hattına önem vermeye başlamıştır. 2023 yılı Ocak-Ağustos döneminde Kazakistan'ın BTC boru hattı üzerinden gerçekleştirdiği ihracatın, 2022'nin aynı dönemine kıyasla %54 artması, bu duruma somut bir örnek teşkil etmektedir (U.S. Energy Information Administration, 2026).

Türkmenistan, Hazar bölgesinin en büyük doğal gaz ihracatçısı olarak doğal gazının büyük bir çoğunluğunu Çin'e ve diğer Asya devletlerine ihraç etmektedir. Bu bağlamda, Çin'e olan ihracat rakamları Orta Asya-Çin Boru Hattı'nı kullanarak 2022 yılında 1,2 trilyon fit³'e ulaşmıştır. Çin ve Türkmenistan bu hatta alternatif olarak 2028'de bitmesi planlanan D Hattı ve Power of Siberia 2 projelerini finansmanını sağlamaktadır. Ayrıca, Türkmenistan planlanan Türkmenistan-Afganistan-Pakistan-Hindistan (TAPI) boru hattı projesi ile Türkmenistan, doğal gaz ihracatını Afganistan, Pakistan ve Hindistan'a doğru çeşitlendirmeyi hedeflemektedir. Ek olarak, Türkmenistan, İran ile yaptığı doğal gaz takasıyla birlikte, Irak'a günlük 0,9 milyar fit³ doğal gaz sağlamaktadır. Son olarak, Türkmenistan, planlanan Trans-Hazar Boru hattı projesiyle doğal gazını Avrupa pazarlarına da ulaştırmayı amaçlamaktadır. Fakat, Türkmenistan'daki petrol ve doğal gaz sahalarında tespit edilen yüksek metan emisyonları, Avrupa Birliği'nin 2030 yılı için belirlediği ithalat

emisyona standartlarına uyum açısından önemli bir engel oluşturmaktadır. Bu bağlamda, uydu verileri, 2019–2022 yılları arasında boru hatlarından sızıntılarından kaynaklanan toplam 849 yüksek metan emisyonu olayı tespit etmiştir.

Sonuç olarak, Orta Asya, zengin enerji kaynaklarıyla küresel enerji arzı açısından önemli bir bölge olarak öne çıkmaktadır. Fakat, bu potansiyelin tam olarak kullanılması büyük ölçüde transit enerji koridorlarının etkinliğine bağlı olarak şekillenmektedir.

Hürmüz Boğazı Krizi Bağlamında Orta Asya Enerji Koridorlarının Alternatif Olma Potansiyeli

Bu bölümde, Hürmüz Boğazı'nda yaşanan krizin küresel enerji güvenliği üzerindeki etkileri ele alınacak ve Orta Asya enerji koridorlarının, Orta Doğu enerji koridorlarına alternatif olma potansiyeli değerlendirilecektir.

28 Şubat tarihinde Amerika Birleşik Devletleri ve İsrail'in İran'a saldırmasıyla birlikte Orta Doğu coğrafyası büyük bir kaosu içine sürüklenmeye başlamıştır. Bu bağlamda, İran ABD/İsrail saldırılarına misillemeler yaparak Körfez ülkelerindeki ABD üstlerine büyük saldırılar gerçekleştirmiştir. Yapılan bu karşılıklı saldırılar sonucunda küresel enerji güvenliği büyük bir tehlikeye girmiştir. İran, Hürmüz Boğazı'nı resmi olarak kapatmamış olsa da bölgede gerçekleştirdiği füze saldırıları nedeniyle artan güvenlik riskleri, birçok sigorta şirketinin petrol ve doğal gaz tankerlerine yönelik sigorta kapsamını gözden geçirmesine yol açmıştır. Böylelikle, bazı sigorta şirketleri, aktif savaş riski gerekçesiyle bu tankerlerin sigorta taleplerinin karşılanmayacağını açıklamıştır. Bu bağlamda, günlük petrol

ihracatının yaklaşık %20'sinin geçtiği Hürmüz Boğazı'ndaki enerji akışı, ciddi şekilde kesintiye uğramaktadır. Bu durumdan, özellikle Asya ve Asya-Pasifik ülkeleri olan Güney Kore, Çin ve Japonya etkilenmektedir.

Bu bağlamda, International Energy Agency (2026) verilerine göre, Çin ve Hindistan günlük petrol ihracatının %50'sini Hürmüz Boğazı aracılığı ile sağlarken Japonya ve Güney Kore gibi ülkeler petrol ihracatlarının %60-%90'nı Hürmüz Boğazı üzerinden sağlamaktadır. Sanılanın aksine, Avrupa Birliği ve Amerika Birleşik Devletleri gibi küresel aktörler enerji arzı bakımından Hürmüz Boğazı'na büyük bir derecede bağımlı değildir. Bu kapsamda, Amerika Birleşik Devletleri %2, Avrupa Birliği ise %5-%10 civarındaki enerji arzını boğaz aracılığı ile sağlamaktadır. Her ne kadar boğazın kapalı olması AB'ye ve ABD'ye enerji arzı açısından büyük bir sorun teşkil etmese de petrol fiyatlarındaki kayda değer artış krizin etkilerini küresel bir boyuta taşımaktadır. Bu çerçevede, savaş öncesinde 70–80 dolar/varil civarında seyreden petrol fiyatları, güncel olarak 96–100 dolar/varil seviyelerine yükselmiştir.

Bu anlatılanların ışığında, Orta Doğu'daki yaşanan derin istikrarsızlık, küresel enerji güvenliği açısından alternatif rotalara duyulan ihtiyacı büyük bir ölçüde artırmıştır. Analizin önceki bölümlerinde anlatıldığı üzere Orta Asya bölgesi, zengin enerji kaynakları ve mevcut enerji koridorlarıyla potansiyel bir alternatif olarak öne çıkmaktadır. Fakat, kısa dönem içinde Orta Asya enerji koridorlarının Orta Doğu'daki enerji arzını karşılaması oldukça sınırlı bir ihtimal olarak değerlendirilmektedir. Bu sınırlamaları yaratan faktörler üç ana başlık altında incelenebilmektedir. Bunlar: Rezerv ve üretim kapasitesi farkı, ulaşım ve altyapı

sınırlamaları, jeopolitik ve transit bağımlılık olarak sıralanmaktadır.

Orta Asya, geleneksel enerji kaynakları olan petrol ve doğal gaz açısından zengin bir bölge olarak kabul edilse de üretim kapasitesi ve rezerv büyüklüğü açısından Orta Doğu bölgesine kıyasla önemli ölçüde geride kalmaktadır. OPEC'in 2025 verilerine göre, Orta Doğu'daki petrol rezervleri 871 milyar varil seviyesindedir. Orta Asya'da ise bu rakam, 37 milyar varil seviyesindedir. Elbette rezerv miktarları enerji arzı açısından önemli olsa da asıl dikkat edilmesi gereken ülkelerin dünya ticaretindeki ihracat rakamlarıdır. Bu bağlamda, Orta Doğu bölgesi 16 milyar varil petrol ihracatı yaparken Orta Asya bölgesi, 1 milyar varil seviyelerinde petrol ihracatı yapmaktadır. Elbette, Orta Doğu'da yaşanan bölgesel krizin bölgedeki ihracat rakamlarını düşürmesi büyük bir olasılık olarak görülse de Orta Doğu sahip olduğu enerji kaynaklarının fazlalığı sayesinde gelecekte de küresel petrol arzının en önemli bölgesi olmaya devam edecektir. Bu kapsamda, Orta Asya'nın Orta Doğu bölgesine genel bir alternatif olması kısa bir süre içerisinde beklenmemektedir.

Doğal gaz verileri açısından da benzer bir tablo ile karşılaşmaktadır. Orta Doğu, OPEC (2025) verilerine göre, kanıtlanmış 2,700 trilyon fit küp (Tcf) civarında doğal gaz rezerviyle dünya rezervlerinin önemli bir kısmına sahiptir. Orta Asya ise 632 Tcf civarında doğal gaz rezervlerine sahiptir. İhracat rakamlarına bakıldığında ise Orta Asya'dan doğal gaz ihracatı yaklaşık 79,33 milyar standart metreküp, Orta Doğu'dan ise yaklaşık 191,953 milyar standart metreküp seviyelerinde gerçekleşmektedir. Hem rezerv hem de ihracat rakamları göz önüne alındığında, Orta Asya'nın doğal gaz açısından da uzun

vadede Orta Doğu ile rekabet etmesi uzak bir olasılık olarak değerlendirilmektedir.

Orta Doğu'ya kıyasla, Orta Asya'daki enerji ihracatının büyük bir kısmı deniz yoluyla değil, boru hatları aracılığıyla gerçekleştirilmektedir. Bu sebeple, Orta Asya bölgesi çeşitli ulaşım ve altyapı sınırlamaları ile karşı karşıya kalmaktadır. Trans-Hazar Boru Hattı, D Hattı ve Power of Siberia 2 gibi büyük boru hattı projelerinin hâlâ tamamlanmamış olması ve mevcut boru hatlarındaki kapasite sınırlamaları, Orta Asya enerji akışını olumsuz yönde etkilemektedir. Her ne kadar Orta Asya bölgesi Çin ve Avrupa Birliği gibi küresel aktörler tarafından milyarlarca altyapı yatırımı almış olsa da ulaşım sorunları mevcut hatlar üzerinde devam etmektedir. Böylelikle, Orta Asya enerji arzı bakımından büyük bir potansiyele sahip olsa da bu potansiyelin hayata geçirilmesi boru hattı projelerinin sürekliliğine ve istikrarına bağlı olarak şekillenmektedir.

Son olarak, Orta Asya enerji ihracatı, jeopolitik ve transit bağımlılıklar nedeniyle çeşitli zorluklarla karşılaşmaktadır. Orta Asya enerji ihracatının boru hatları üzerinden gerçekleştirilmesi, hat üzerindeki transit ülkelere önemli bir jeopolitik nüfuz sağlamaktadır. Bu kapsamda, Rusya ve Türkiye gibi aktörler Orta Asya enerji kaynaklarının Avrupa pazarlarına erişimi açısından kilit aktörler olarak konumlandırılmaktadır. Bu sebeple, Rusya veya Türkiye'de yaşanabilecek herhangi bir uluslararası kriz, Orta Asya enerji ihracatı açısından ciddi riskler oluşturmaktadır. Rusya-Ukrayna savaşıyla birlikte Kazakistan'ın enerji ihracatının büyük ölçüde olumsuz etkilenmesi bu anlatılanlara somut bir örnek teşkil etmektedir.

Sonuç

Tüm bu anlatılanların ışığında, Orta Asya bölgesi, Neo-klasik enerji jeopolitiği çerçevesinde geleneksel enerji kaynakları bakımından zengin olmasının yanı sıra, özellikle kobalt, lityum, bakır ve nadir toprak elementleri gibi alternatif enerji kaynakları açısından da büyük bir potansiyele sahiptir. Hürmüz Boğazı'ndaki mevcut kriz itibarıyla, Orta Asya'nın enerji kaynakları, bazı kitleler tarafından, küresel enerji arzı açısından Orta Doğu'ya potansiyel bir alternatif olarak görülse de analizin son bölümünde belirtilen rezerv ve üretim kapasitesi farkı, ulaşım ve altyapı sınırlamaları ile jeopolitik ve transit bağımlılık gibi yapısal kısıtlamalar ve riskler nedeniyle, Orta Asya bölgesi uzun vadede Orta Doğu'nun küresel enerji arzındaki belirleyici rolünü tamamen üstlenebilecek bir kapasiteye sahip değildir. Fakat savaşın yarattığı krizle birlikte, birçok ülke artık enerji arzının Hürmüz Boğazı gibi tek ve dar koridorlara bağımlı olmasını istememekte, daha güvenli ve çeşitlendirilmiş alternatifleri tercih etmektedir. Bu sebeple, enerji çeşitlendirilmesi açısından Orta Asya, krizden en çok etkilenen ülkeler olan Çin, Japonya ve Güney Kore gibi ülkeler için güvenilir bir alternatif enerji merkezi olarak öne çıkmaktadır.

KAYNAKÇA

Caroline Kuzemko, Mathieu Blondeel, Michael Bradshaw, Gavin Bridge, Erika Faigen & Louis Fletcher (2025) Rethinking Energy Geopolitics: Towards a Geopolitical Economy of Global Energy Transformation, *Geopolitics*, 30:2, 531-565, DOI: 10.1080/14650045.2024.2351075

<https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/orta-asya-ulkeleri-nadir-toprak-elementleri-ve-kritik-mineral-potansiyeliyle-kuresel-rekabette-one-cikiyor/3755299>

<https://www.bloomberght.com/emtia/brent-petrol>

https://www.eia.gov/international/analysis/regions-of-interest/Caspian_Sea

OPEC. (2025). *Annual statistical bulletin 2025*. Organization of the Petroleum Exporting Countries. <https://www.opec.org/assets/assetdb/asb-2025.pdf>

Catherine Putz, "Afghanistan, Uzbekistan Settle New Electricity Agreement Amid Winter Shortages," *The Diplomat*, January 4, 2023, <https://thediplomat.com/2023/01/afghanistan-uzbekistan-settle-new-electricity-agreement-amid-winter-shortages/>

Reuters, "Russia proposed oil supplies to Azerbaijan via the Baku-Tikhoretsk pipeline," Reuters, October 13, 2023, <https://www.reuters.com/business/energy/russia-proposed-oil-supplies-azerbaijan-via-baku-tikhoretsk-pipeline-2023-10-13/>

Damian Carrington, "Mind-boggling' methane emissions from Turkmenistan revealed," *The Guardian*, May 9, 2023, <https://www.theguardian.com/world/2023/may/09/mind-boggling-methane-emissions-from-turkmenistan-revealed>

U.S. Energy Information Administration. (2026). *Caspian Sea region natural gas and petroleum overview*. U.S. Department of Energy. https://www.eia.gov/international/analysis/regions-of-interest/Caspian_Sea

DİPLOMATİK İLİŞKİLER ve POLİTİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
CENTER for DIPLOMATIC AFFAIRS and POLITICAL STUDIES

+90 216 310 30 40

info@dipam.org

+90 216 310 30 50

www.dipam.org

Merdivenköy Mah. Nur Sok. Business İstanbul
A Blok Kat:12 No:115, Kadıköy/İstanbul

YAZAR HAKKINDA

Deniz Koray ATTAR, 2022 yılında Bahçeşehir Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler (İngilizce) bölümüne başlamıştır. Halen bölüm birincisi olarak lisans eğitimine devam eden Attar, DİPAM'daki staj programı kapsamında Orta Asya-Türk Dünyası ve Uluslararası Hukuk konularına odaklanmaktadır.